

פרשת עקב

מתבטאת מחלתו, וכך יודע הרופא איזו תרופה לתת, ולרפא אותו ע"י כן.

עצם ידיעתו של החולה שהוא חולה וידיעתו במה מתבטאת מחלתו – הידיעה עצמה מהוה מחצית הרפואה, ועתידה היא, בהמשך הזמן, להביא את מחציתה השניה של הרפואה, עד שהחולה יבריא לגמרי.

בידיעת והסברת ענין הגלות וסיבתה – מתחילה הגאולה, שכן ידיעת מהות הגלות מביאה לחיפוש דרכים לריפוייה ולצאת ממנה אל ארץ טובה ורחבה.

ב. בטרם נכנסו בני ישראל לארץ טובה ורחבה (לראשונה) עברו מדבר גדול, ואז יצאו מן המדבר ובאו לארץ ישראל. "מעשה אבות סימן לבנים": סיפור התורה על המדבר בו נמצאו בני ישראל עובר לכניסתם לארץ ישראל – מהוה סימן לבנים, שגם הגלות בה אנו שרויים כיום דומה למדבר בו היו שרויים בני ישראל אז.

עם ידיעתנו על המדבר בו נמצאו אז בני ישראל, שהיא, כאמור, גם ידיעה על הגלות בה נמצאים אנו עתה – נדע כיצד ובמה לרפא את הגלות.

בפרשת השבוע, כאחת משבעה דנחמתא, מתואר אותו מדבר. הכתוב מציין את המדבר: "במדבר הגדול והנורא, נחש, שרף ועקרב, וצמאון

א. פרשת השבוע – פר' עקב – היא אחת מ"שבעה דנחמתא", בהן לא רק תוכן ההפטרות הוא נחמה, כי אם גם תוכן פרשיות הקריאה. הרי כל הפטרה (רובן) היא מעין הפרשה, ומאחר שההפטרה דנה בנחמת הגאולה יש להניח שגם הפרשה דנה בגאולה.

לאמתו של דבר עוסקת התורה כולה בגאולה. שכן "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה"¹, על-ידי העסק בתורה משתחררת הנשמה מגלות הגוף ונפש הבהמית, ומתוך כך משתחרר גם הגוף מן הגלות כפשוטה.

ברם, בכל התורה נידונים ענינים שונים, ועל ידם באה גאולה, ואילו בפרשיות "שבעה דנחמתא" נידונית הגאולה עצמה.

הרי שרויים אנו עתה בגלות. כדי להסביר את ענין הגאולה מוסברת תחלה הגלות וסיבת הגלות, ועם ידיעת סיבת הגלות באה ידיעת הדרך לתיקון הדבר, וכשהסיבה באה על תיקונה באה גם התוצאה על תיקונה, וכך מגיעה הגאולה.

כדוגמת חולה בגשמיות: כשהוא יודע שהוא חולה, ואף יודע במה מתבטאת המחלה – הולך הוא לרופא, שכן יודע הוא שהוא חולה, הוא יודע להסביר לרופא, שכן יודע הוא במה

1 אבות פרק ו משנה ב.

כשטח מועט, ואת העולם שמסביב, את מדבר העמים, לשטח גדול, לגוף יותר גדול מן היהודים.

לאמתו של דבר אין כל גוף שבעולם מסוגל לשלוט על יהודים. אדרבה: הכל בטל לגבי בני ישראל, כאמור בהפטרות השבוע; והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך, וכמאמר הגמרא⁵ לפסוק⁶: "וראו כל עמי הארץ גו' ויראו ממך" – "אלו תפילין שבראש". כשעל הראש ישנו ל"שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד", כשהשכל מוקף בידיעה שהקב"ה הוא השליט היחיד על העולם כולו – הרי "וראו כל עמי הארץ – ויראו ממך", הכל בטל לגבי זה.

אבל, כשאדם עורך חישוב של "המדבר הגדול" ומייחס חשיבות לעולם, כשהוא טוען שהעולם גדול ואילו הוא קטן – הרי שואל הוא ממילא: "מי יקום יעקב כי קטן הוא". עצם השאלה, מתן החשיבות לעולם, יוצר את הגלות, את ההעלם וההסתר, את האפשרות שהעולם ישלוט עליו. זו ראשית הגלות.

אך כשאדם זוכר ש"אתה בחרתנו מכל העמים כו' ורוממתנו" – אינו מתרשם מאיש, בידעו שבני ישראל הם מורמים מן הכל, ולא קיימת לדידו גלות. הקב"ה נותן לו פרנסתו, באפשרותו לנהל את התעסקותו לפי דרכי התורה ונשאר לו פנאי לקביעת עתים לתורה.

אשר אין מים². כאן פרטים שונים אודות המדבר, וגם אודות הגלות הנוכחית, וכפי שהוסבר לעיל, מהוה פירוט תנאי הגלות מעין נחמה, שכן בידיעתם נדע את אשר עלינו לרפא, כדי לצאת מן הגלות אל ארץ טובה ורחבה.

ג. המושג "מדבר" מציין מקום שאינו מושב אדם. "המדבר הגדול" – הוא, איפוא, כשהחלק הבלתי מיושב גדול ממקום מושב בני אדם.

"אדם" מוסב לבני ישראל: "אתם קרוים אדם", וכפי שהשל"ה מסביר³ "אדם" מלשון: אדמה לעליון. בני ישראל דומים לאדם העליון שעל הכסא.

– "המדבר הגדול", החלק הבלתי מיושב באדם גדול מן החלק המיושב באדם, כפי שנאמר⁴: "כי אתם המעט מכל העמים", בני ישראל מהווים המיעוט באומות. גם בבני ישראל עצמם הרי היהודים שומרי התורה והמצוות כפי הראוי – אינם מהווים, לעת עתה ולפי שעה, הרוב.

המלה הראשונה בה מציין הכתוב את הגלות היא: המדבר הגדול. הגורם הראשון, השלב הראשון של הירידה, בו מתחילה הגלות – היא העובדה שמחשיבים את העולם שמסביב לגדול. רואים את ה"ישוב" – יהודים ויהדות –

(2) דברים ה, טו.

(3) חלק תורה שבכתב וישב סוף הדרוש צאן יוסף ובכמה מקומות. גם בספר עשרה מאמרות מאמר אם כל חי חלק ב פרק לג ועוד.

(4) דברים ה, ז.

(5) ברכות ו, א.

(6) דברים כה, יז"ד.

התלהבותו לעולם גוברת במדה כזו עד שלא זו בלבד שהיא ממעטת את התלהבותו לקדושה, אלא שהיא אף שורפת לגמרי את התלהבות הקדושה.

ומזו – ירידה גדולה ממנה: "עקרב".

על עקרב נאמר ב"ערכי הכינויים"⁸ ש"ארסו – קר".

דבר זה גרוע מנחש ושרף, שכן כשיש לאדם חוס והתלהבות, למרות שהיא לעיני העולם, משמש הדבר הוכחה לחיוניות והתלהבות של קדושה. ברם, כשהוא קר, דבר המשמש סימן להיפוכם של חיים, גרוע הוא פי כמה. וכדוגמת גריעותו של עז לגבי שור נגח.⁹

מכאן עלולה להסתעף ירידה גדולה הימנה: צמאון אשר אין מים. אפילו כשמלמעלה מעוררים אותו, באמצעות בת-קול וכדומה, כמוסבר בתורת החסידות, עד שמתעורר בו צמאון – גם אז "אין מים", "מים – זו תורה"¹⁰. אין הוא יודע למה הוא צמא, כיון שהתרחק כל כך עד שאין לו כל שייכות ואינו יודע מכל מציאות של קדושה.

ממה מתחיל כל זה?

– מן "המדבר הגדול", מן העובדה שהוא מחשיב את המדבר – העולם, ודבר זה מהוה השלב הראשון בכל הירידות עד: "וצמאון אשר אין מים". מזה מובן שכדי לתקן את כל

ד. מהחזקת העולם ל"מדבר גדול" – עלולה להסתעף ירידה נוספת: לא "מדבר גדול" בלבד, כי אם גם – "והנורא".

מובנו של "גדול" הוא שהלה גדול ממנו, אבל מציאות בפני עצמה של מיעוט, לפחות, מהוה גם הוא. "נורא" – פירושו שהוא ירא מן הלה, משום שהוא סובר שיש לו שליטה וממשלה עליו.

– כשהוא מחשיב את העולם ל"גדול" בלבד – הריהו מתרשם מן העולם רק בשעה שהוא בא במגע עם העולם ועם עניניו, משום שהוא מכיר בגדולתו, ואילו כשהוא נמצא בד' אמותיו הוא מחזיק את עצמו איתן.

ברם, כשהוא רואה את העולם כ"מדבר גדול ונורא" – הרי גם כשהוא שרוי בד' אמותיו, כשהוא נמצא בבית-הכנסת, בישיבה או בביתו, אף אז ירא הוא מן העולם, מפחד הוא לקיים תורה ומצוות בגלוי, הוא חושש שמא ידע העולם מזה, ומה יאמרו הגויים?

ה. מכאן עלולה לבוא ירידה נוספת: "נחש".

בספר ערכי הכינויים⁷ נאמר ש"נחש – ארסו חם", ומשמעות הדבר כאן שהאדם מתחיל להתלהב בהתלהבות חום העולם, ומתוך שהוא נתון בהתלהבות העולם – מתמעטת התלהבותו בקדושה.

ומכאן – ירידה גדולה יותר: "שרף".

(8) שם.

(9) ראה קונטרס התפלה פרק ח.

(10) בבא קמא יז, א ושם נסמן (בשינוי לשון).

(7) לבעל המחבר ספר סדר הדורות מע' נחש.

בתפלתו. מאחר שיש לו חיוניות – יהפוך, בסופו של דבר, אותה לקדושה.

– “עקרב כרוך על עקבו”, כשבעיצומה של תפלתו תוקפת אותו קרירות, אף שהיא רק על עקבו, העקרב שארסו קר עדיין לא תקף את המוח ואת הלב, כי אם את העקביים בלבד – יפסיק מתפלתו. אם באמצע תפלתו עלולה לתקוף אותו קרירות, העדר חיוניות, יש בדבר משום הוכחה שכל סדר עבודתו לקוי, ולכן עליו להפסיק סדר זה של עבודת ה', ולהתמסר לסדר חדש של עבודת ה', עבודה בחיוניות – הבאה מלימוד פנימיות התורה, אילנא דחיי.

הירידות יש לתקן תחלה את הסבה הראשונה, להתאזר בתוקף ביהדות ולזכור ש”אתה בחרתנו מכל העמים ורוממתנו”.

או נפטרים מן הגלות והולכים אל ארץ טובה ורחבה, ע”י משיח צדקנו, במהרה בימינו.

1. כך יובן האמור בגמרא¹¹: “נחש כרוך על עקבו – לא יפסיק, עקרב כרוך על עקבו – יפסיק”.

כשאדם עומד בתפלתו ולפתע תוקף אותו חום העולם – “נחש כרוך על עקבו” – הרי אף שאין הדבר טוב, לא יפסיק בכל זאת ועליו להמשיך

(משוחת ש”פ עקב, כ’ מנ”א, תשט”ז)

(11) ברכות ל, ב. וראה תיקוני זהר תיקון יח.

